

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELES-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, DR. JNCZE BÉLA.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Szent-egyházutca 20. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklámciók pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 7. sz. a.) küldendők.

Felhívás Magyarország tanítóegyleteihez.

Legbensőbb örömmel s őszinte hazafias érzelmmel hozzuk szeretett pályatársainknak s különösen hazánk tanítóegyleteinek és testületeinek tudomására, hogy ama nagyjelentőségű eszme, melynek megvalósítását évek hosszú során át oly nehezen, oly óhajtván vártuk: a magyarszági tanító-egyletek szövetsége f. é. augusztus hó 20-án, habár csak ideiglenesen, minthogy az alapszabályok a kormánytól még le nem érkeztek, végre mégis megalkult.

Midőn erről hazánk tanító-egyleteit és testületeit jóleső örömmel értesítjük, egyszersmind bizalommal kérjük fel, hogy ügyünket pártfogásukba venni s a szövetség ügyét illető mindennemű megkereséseiket ezentúl Somlyai József tanítóhoz (Budapest, I. Krisztinaváros), mint a szövetség ideiglenes titkárához intézni sziveskedjenek.

Értesítjük egyuttal a hazai tanító-egyleteket, hogy a szövetség egyelőre a „Népnevelők Lapját“ választotta hivatalos közlönyének. A szövetség ügyét illető dolgokról ennél fogva legyenek szivesek a tanító-egyletek mindenkor e lapok útján tudomást szerezni s a szükséghez képest intézkedni.

Hazafiúi s kartársi üdvözlettel maradunk

Budapesten, 1879. évi augusztus hó 21-én.

Lakits Vendel s. k.
a szövetség idgl. elnöke.

Somlyai József s. k.
a szövetség idgl. titkára.

Sok és mégis — kevés!

Régi és bölcs magyar példabeszéd az, hogy „még a jóból is megárt a sok.“ Hanem azért ez okos szónak napjainkban még sem igen van kelete. Mostanában a legfőbb jó — a szabadságon — elkezdve, minden jóból nagyon is búsáson s mégis könyvedén akarnók kivenni a részünket; s talán éppen ezért kapunk és él-

vezhetünk majdnem mindenikből aránylag olyan keveset.

Meg ne ijedjenek azonban, t. olvasóim! Nem társadalmi értekezést akarok én most, e különben nagyon iz időszerű thémáról, tartani; hanem csakis arra akarom az új tanév elején, mint a munkabeosztás idején, az önök és az illetékes iskolai hatóságok becses figyelmét felhívni, vizsgáljuk meg: vajon nem igen sok-e az az áldás, a mivel az alig két évvel ezelőtt kibocsájtott miniszteri új tanterv boldogíttatni akarja hazánk népiskolái tanulóit?

Őszintén megvallom, hogy nekem legalább nem kis idő óta vannak keserű tapasztalatokból meritett aggodalmaim arra nézve, hogy a bizony részben igen sok, részben meg igen is kevés. Nézetem szerint: részben tehát apasztanunk, részben pedig bővitenünk kellene a népiskoláinkban tanítandó tárgyakat, s illetőleg ezekből azt, a mit belőlük eltaníttatni s feldolgoztatni akarunk.

Hogy miért: erre — már előzetesen is — a következő 3 tétellel felelhetek.

1. Azért, mert lehetetlennek tartom, hogy a népiskola valóban sikerrel taníthassa meg növendékeinek mindazt, a mit az új tanterv megtanítandónak szabott ki.

2. De hazánk és népünk mostani, valamint azon viszonyaihoz mérve is, a melyeket — a legjobb jövő mellett és akár évtizedek alatt is — részünkbe várhatunk, nincs és nem is lesz népiskoláink növendékei legnagyobb részének mindazok tudására elkerülhetetlen szüksége.

3. Ellenben már is elkerülhetetlen szükségök van s lesz hova-tovább mind inkább arra, hogy ne csak ne szokjanak el a köznapi értelemben vett munkától; hanem tanulásuk mellett, s tehát az iskolában is, fejlesszenek és gyakoroltassanak abban, a mivel az életben csaknem kivétel nélkül fogják keresni a kenyerüket — a kézi ügyességben s az erre segítő fogások és foglalkozásokban, szóval a kézi munkák bizonyos nemeiben is.

Imé: ezek az én okaim, ezek az én aggodalmaim. De mivel ezek így általánosságban elmondva, sokak előtt keveset nyomhatnak a mérlegben: hogy igaz súlyokat megkaphassuk, vizsgáljuk meg mindeniket kissé közelebről is.

Legelőbb is lássuk: miért lehetetlen, sikeresen eltanítani mindazt, a mit az új tanterv kiszabott?

Lehetetlennek tartom a kiszabottak sikeres meg tanítását legkiválóbbképpen azért, mert már csak szám szerint is igen sok az, a mi kiszabott. A mai népiskolának ugyanis, — és pedig az „osztatlan“-nak kerszelt fajtájának, a melyben csak egy tanító működik, éppen úgy, mint az „osztott“-nak, a melyben már 2—3, sőt több tanító is van és lehet alkalmazva — az új tanterv szerint nem kevesebb, mint 15 tárgyat kell tanítania; holott a pár évtizzel ezelőttiekben alig tanítottak 5-öt, 6-ot.

De nemcsak a tantárgyak szaporodtak fel tulságosan; hanem majdnem elijesztő tömeggé halmozódott fel az is, a mi belőlük az újabb tantervekben eltanításra kiszabott, s a mit új magyar nyelven úgy hí- nak, hogy tananyag.

Pedig ma már kevés tárgyat is nehezebb ám úgy tanítani, a mint a paedagogia most követeli; ellenben régebben, az akkori oktatási módszer igényeinek, e tekintetben is jóval könnyebben eleget lehetett tenni. A pusztá memorizálás és gépies mechanizmus kora lejárt; ma mindent szemléltetve, érzékeltetve s magából a tárgy természetéből kifejtve kellene tanítanunk. Nem volna szabad megelégednünk azzal, hogy mit tud a gyermek; hanem — kivált az alapvetés idején — nyomról-nyomra számon kellene kérnünk tőle azt is: hogyan jött rá arra, a mit tud.

Csak így érhetnők el, hogy a mit tanulnak és tudnak tanítványaink, azt tanulják és tudják alaposan, biztosan és elfelejthetetlenül, — vagy legalább úgy, hogy a hatásukat napról-napra mind határozottabban láthassuk meg szellemök fejlődésében, gondolkozásuk izmosodásában, ítélőtehetségük erősödésében, szóval: lelkök benső, s nem csak ráerőszakolt, ráaggatott, külső gyarapodásában.

És bizony ez is a tanítás célja s nem az, hogy ennyi meg annyi ismerethalmazt tömjünk a szegény gyermekek fejébe!

Ámde a tanítás imént jelzett, valódi célját, már csak az eltanítandók sokfélesége — és sokaságért is, majdnem lehetetlen óhajtásunk szerint megközelítenünk. Nagy az ismeret mezeje; futnunk, rohannunk kell tehát, hogy legalább nagyjából benyargalhassuk minden körét. És ebből származik a mai tanítás legtöbb hibája, nyomorúsága.

Sok mindentől adunk valamit, de valódi egészet csak kevésből és ritkán. Legalább az elemek elemeit kivétel nélkül meg akarjuk ismertetni mindenből; s csak hogy ezt tehessük, tanításunk gyakran még a

felsőbb osztályokban is alig egyéb, mint pusztá nevek és összefüggés nélküli adatok halmaza (lásd példáit a földrajzi és történelmi tankönyvek legtöbbjében!) vagy kétes értékű, ha nem épen hibás meghatározásokkal való idővesztegetés, mint a milyenek nyelvtani meg természettudományi tankönyveinkben, sőt még az olvasó könyvek egyes cikkeiben is oly nagy számmal hemzse- nek. Így fejlődött majdnem egész rendszerré a mai iskolákban az, hogy hogyan lehessen sok dologról nagy szavakkal keveset, s a kevésről vagy legalább csekély jelentésüekről is, üres tartalommal, sokat mondani.

És aztán csodálkozunk, sőt boszankodunk, hogy tanításunk nem érdekli nemcsak a gyermekserget, de még a fiatalságot sem! Pedig valóban azon kellene csodálkozunk, sőt megdöbennünk, ha az ily ide-oda kapkodó tanítás, ez a kinos-keserves „ex omnibus aliquid, e toto nihil“ is megnyerhetné az ő érdekeltségüket, le- köthetné figyelmüket.

De ha lelkiismeretünk azt mondja, hogy még örül- nünk kellene azon, hogy a gyermekserget és a fiatalság nem érdeklődhetik az ilyen sok mindenbe belényalató, de egészséges szellemi táplálékot majd semmiből sem nyújtó tanítás iránt; ez egyszersmind azt a kötelessé- get rója ránk: változtassunk hát e szerencsétlen rend- szeren. Változtassunk pedig legelőbb is a tanítandó tár- gyak apasztása által. — Hiszen az alsóbb iskolákra is rátukmált tárgyak halmaza miatt már is oda jutottunk, hogy habár az olvasás módszere az újabb időkben el- vitathatatlanul könnyebbé és természetszerűbbé vált is; mégis nemcsak a népiskolákban, hanem még a közép- iskolák legtöbbjének alsóbb osztályaiban sem tudják megtanítani a növendékek legnagyobb részét arra, hogy kellően hangsúlyozva, igazán értelmesen s így valóban jól olvassanak. Pedig semmiféle tudásának sem veszi oly közvetlen és sokoldalú hasznát a tanuló — sem már magában az iskolában, sem pedig onnan kilépve az életben sem — mint olvasni s az olvasottat érteni tu- dásának.

E nélkül ugyanis az iskolában nem tanulhat; az életben pedig nem képezheti, nem mivelheti magát tovább.

Most kimondott állításaim közül az utóbbi bizo- nyításra sem szorul: az előbbit azonban a magam bizo- tosabb megértetése, s egyszersmind tárgyam tisztázása végett is, kissé illusztrálnom kell.

Olvasni tudás nélkül azért nem tanulhat a gyer- mek iskoláinkban: mert bennük — fájdalom! — legna- gyobb részben még ma is csaknem mindent könyvből, s illetőleg könyv nélkül tanítanak. Ugy bizony, mert a valódi szemléltető oktatásnak az az igazán szellemkép- ző módszere, a melyet — Comeniustól és Pestalozzi- tól elkezdve egész Spencer Herbertig — a paedagogu- sok annyit hangsúlyoztak és ajállgattak, s a mely a tudnivalóknak a tárgyakról való leolvastatásából, s így az ő tulajdonságaik és viszonyaik legbiztosabb megis- mertetéséből állana — még maig sem birt magának

elég tért hódítani az iskolákban. És ha megkérdenek, hogy miért nem: bizonyosan azt feleljük, — mert hát a mesterséges taneszközök gyártásának eme korszakában már egészen el is hitettük magunkkal: nincs rá elegendő alkalmas tárgyunk és eszközünk.

Bizony pedig nem ez az igazság! Mert szemléltetésre alkalmas tárgy a legegyszerűbb faluban is van bőven elég, — el annyira, hogy ha azoknak csak egy részét ismertetné is meg alaposan tanítványaival a népiskola tanítója: ezzel és ez által bizonyára többet érő és több határozott tudással gazdagíthatná lelköket, mint a mennyit a mostani felületes, irányzatu tankönyvek tekervényes tölcseirein, aztán meg a szemképráztatásra számított, mesterséges taneszközök futólagos felmutatásával, — nagy nyomás mellett is — csak csepegtetve tömhet a fejükbe.

Hanem nekünk, a modern kor gyermekeinek, a természetes tárgyak a szemléltetés céljára már nem elégségesek, nem kellenek! Nem még akkor sem, ha annyira önként kínálkoznak is e célra, hogy majdnem uton-utfélen beléjük botlunk!! Nem kellenek pedig azért; mert művészet-kedvellésünk és műizlésünk már odáig erősödött és finomodott, hogy például: nemcsak a nyír- és a bükk, — hanem még az alma- és körtvefát is, s még falú helyen is, képről kell szemléltetnünk; sőt képről magát a falusi iskolát is. — Mint ha bizony nem is ismerték volna meg ezeket a bárgyu (!) falusi gyermekek talán soha, ha a budapesti m. kir. állami nyomda, művészi kiállítású képekben, ki nem adja vala!

De kiadta; s most már bolond, vagy legalább annak tartatik, az a tanító, a ki mégis a mezőre viszi ki fű-fa nézni gyermekeit; holott magában az iskolában is eleget láthatják ezeket azokon a szép képeken, a melyeket az egész iskolai éven át ott lep a por afalakon. — Aztán könnyebb is benn a tanteremben beszélni a holt képekről hasból, mint magában az élő természetben — izról-izre mutatva be mindent — fejtegetni és magyarázni az észhez és szívhez szólókat, — szívvel, lélekkel.

Könnyebb, mert minket sem így tanítottak; hanem a m ú g y, vagy még úgy se! — Mentségnek — mentség bize; de az is igaz, hogy gyenge mentség. Hiszen sok más dologra sem tanítottak s nem is taníthattak úgy minket, mint a hogy mi tanítjuk most, s illetőleg, a hogy nekünk kell most tanítanunk, a tanítványainkat. Ebből pedig a következik, hogy a mint egyebekben változtathattunk, úgy a szemléltetés terén is sokat változtathatnánk a régi módszeren, az egyes tudományágak újabbkori haladása s a paedagogia erre alapított vívmányai szerint.

Sőt elismerem, hogy már eddig is sok haladás történt e téren. Azonban az igazán észfejlesztő szemléltetés valódi követeléseinek még ma sem teszünk, megközelítőleg se eleget. Fájdalom, többnyire még most is

megelégszünk, ha a tanítás közben egyszerűen csak fel — vagy bemutatjuk a tárgyakat, s úgy beszélünk róluk. De hol állunk még attól, a mit Spencer e szavakban kíván: „Oda kellene hatni, hogy a gyermekek a magok erején nyomozzanak mindent s magok vonjanak a kinyomozott tényekből következtetéseket. A lehető legkevesebbet kellene megmondani nekik s a lehető legtöbbet felfödöztetni velük.“?!.. Bizony nagyon is távol! És pedig azért, mivel még ma is igen kicsinyeljük a szemléltetés becsét; s e miatt sajnáljuk aztán annyira a ráfordítandó időt.

De azt sem kicsinyeljük, s ezt sem sajnáljuk úgy, ha nem volna oly sokféle tárggyal s belőlük annyi eltanítandóval bajunk.

Folytassuk hát ellenök tovább is a harcot!

(Folytatjuk.)

Váradi Károly.

A fül gondozásának fontossága.

Magasabb műveltséget az ember csak is a hozzá hasonlókkal való közlekedés folytán sajátíthat el, mi végből az annyira fontos látó szerven kívül a fülre — a lélek e kapujára — van elkerülhetlenül szüksége. Ha ez nyomorékká lesz: akkor a szellem is azzá válik, a mint ezt a szerencsétlen siket-némákon tapasztalni lehet. Már a régiek is megjegyezték, hogy öt érzékünk között egyik sem áll az ember lelkéhez, értelmi és erkölcsi természetéhez oly közeli összeköttetésben, mint a hallás. A miből már minden gondolkozó anya és nevelő kivonhatja magának azon kötelességet, melylyel gyermeke halló szervének gondos és helyes ápolása iránt viseltetnie kell.

S mégis a mindennapi tapasztalat számtalan esetet mutat fel az iránt, hogy e kötelességet hibás mulasztásból, vagy divatos ferde nézetek miatt sokan el mellözik, vagy helytelenül teljesítik. Ily esetek jóval gyakrabban fordulnak elé a leány, mint a fiu-gyermekeknel, habár az ugynevezett sapka-fülek ezeknél is sokat ártnak a fülkagyló természetes kifejlődésében.

A leányoknál a fülkagylókat hajfonatok vagy lecsüngő fürtök szokták eltakarni úgy, hogy azokhoz világosság vagy levegő s tehát hanghullám alig hatolhat. A hajtekercek a fülkagylókat hátraszoritják és kigörbitik; ellenben a fürtök egészen elfödik azokat. Némely anyának az a célja ezzel, hogy leányának ne legyenek távol álló fülei, hanem ezek szorosan feje mellett nyuljanak fel s alig látszodjanak, mert — nézetök szerint — a távol álló fül nagyon rút. Más mamák még tulzóbbak, a mennyiben gyermekek fülecskáját úgy eldugják a haj alá, hogy teljességgel sem lehet látni. A balgák! bizonyonnyal soh'se gondoltak rá, mily veszélyessé válhat e divat szeretett gyermekeikre nézve.

Vizsgáljuk meg elfogulatlanul: vajjon a távolálló

füleket igazán rútnak kell-e tartani, a mint ezt sok anya állítja?!

Ha először is a természethez — minden anyák ez ősanjához — azon kérdést intéznők, hogy minő véleményvel van némely mamák fennebbi divatnézete felől? bizonyára így felelne: „Én a fülkagylót távol állónak teremtettem s porcokkal és szépalaku görbületekkel láttam el, hogy a sebes hanghullámokat felfogja s a fül belsejébe vigye. Hogyha célszerűbbnek és szebbnek találtam volna, hogy a fül közvetlenül a fő mellett nyuljon fel, úgy is alkottam volna. A fül alkotásánál mindenütt ez alaptörvényt tartottam szem előtt. Sok emlősállatot, pl. a nyulat, kutyát, rókát, lovat, szamarat satb. arra képesítettem, hogy fülkagylóikat tettség szerint — a hang irányával szembefordíthassák, hogy ez által a hanghullámokat annál jobban fel tudják fogni. — Ott, a hol nincsen hanghullám, a külső fül teljesen is hiányzik, miként ezt a vízben és a föld alatt élő emlősöknél észlelni lehet. — Amaz állatok, melyek fülök külső részét szabadon képesek mozgatni, valamint a természeti állapotban élő vademberek, az én törvényeimet követik; de a mivel fülök nem akarnak ahhoz alkalmazkodni, mert a mivel ember — állbölcsességében — azt hiszi, hogy a mit én megalkottam, az rútnak lehet . . .“

Az ősanja-természet ezen felelete másként hangzik, mint a modern mamák divatnézete.

Ama nyilatkozatból megtanulhatjuk, hogy a mit a természet alkot és létrehoz, nem nevezhető rútnak. A bölcs természet eddigelé mindig képes volt gondolatai kifejezésére a legszebb és legcélszerűbb alakot feltalálni. A mi parányi szépérzékünket, melylyel némelyek oly nagyon dicsekednek, tőle lestük és sajátítottuk el; s ha egy művész a természethez csak kis sé tud is közeledni, művét már szépnek nevezzük. Azokat, kik a távol álló füleket ellen oly hevesen szoktak beszélni, úgy képzelem, mint a mongol bábákat, kik az ujszülötteknek lágy fejét négy szögletűvé nyomogatják, mivel a kerek alakot rútnak és saját törzsükhez nem illőnek tartják. Ha ezen bábáktól függne, bizonyonnyal a földnek és a mindenségnek is négyszögű lenne az alakja,

Egy távol álló fülelkel bíró fő, melyet 2—3 éves fiaknál lehet néha látni, szembetünőleg az okosság benyomásával hat reánk. Mozartról, Beethovenról és Weberről írják, hogy nekik nagy, szépalaku, távol álló fülök volt; jeles zenészeknél, pl. Lisztnél, ma is ilyen füleket lehet látni. Leánykáknál a távol álló füleket, mindjárt születésök után, kis főkötő vagy szalag által törekesznek kihozni természetes helyzetükből. Kis fülkagylóikkal ugyanaz történik, mi a chinai nők lábával, melyekre — hogy piczikék maradjanak — a születéstől fogva minden éjjel a végre készült vas-czipőket húznak. Megtörténhetik még, hogy némely mamák hiúsága nem nyújtható fül-tokoecskákat fog kitalálni.

A latin közmondás („*quae sunt naturalia, non sunt turpia*“) azt tartja, hogy a mi természetes, az nem rútn s mivel a fülnek a főtől való távol állása a legtermészetesebb, tehát nem is lehet azt csufnak mondani.

Nézzük már most, vajjon célszerű-e az, hogy a fület a haj egészen eltakarja s ugyyszólva láthatlanná tegye?

Előbb azonban eladjuk röviden a hang keletkezését.

A hang a levegő hullámzó mozgása, mely azon koncentrikus hullám gyűrűkhez hasonlít, miket a vízbe dobott kő létrehoz. Ha a hanghullámok a külső fülig eljutnak, a fülkagyló porcós része által különfélekép módosíthatnak és visszaveretnek úgy, hogy könnyebben hatolhatnak be a külső hangvezetékbe, melyen át a dobhártyához jutnak. Mihelyt a hanghullámok a mindig feszes dobhártyát megérintik, hullámzó mozgásuk a kalapácsnál megszűnik. A kalapács a hullámzást tovább adja az üllőnek, ez pedig a kengyelnek, mi által a tömkelegviz megmozdul s egyszersmind megmozdulnak a benne úszó igen finom hallideg-szalak. Ezek a nyomást, mint hangot, az agyba vezetik s itt válik a hang tudalmassá.¹⁾

Azt is jól tudja minden fizikus, mily kevéssé alkalmas az egyenes haj vagy a szőr a hanghullámok vezetésére. — Ha már a fület hajjal elfödik, ez által a hallás nem lesz ugyan lehetetlenné téve, hanem csak gátolva. De kártékony hatása e divatos hajviseletnek abban áll, hogy a hanghullámok behatása a belső fülbe nem természetes módon történik s ha e divat rendszeressé válik, a fül természetszerű fejlődése akadályozva levén, tompító és romboló hatása kimaradhatlan. Mert minden szerv a használat által lesz erőssé s életképessé, ellenben elsatnyul s végre egészen kihál, ha nem működhetik. Ez fontos és igaz természeti törvény.

Vajjon nem lenne-e sokkal észszerűbb, azt a divatot, mely szerint a homlokról lecsüngő haját levágni szokták, a fülre vinni át s eltávolítva minden olyan hajszálat, mely a fül csodás és művészi gépezetének fejlődését s biztos működését gátolhatja, a lélek kapuját mindig szabadon tárva, nyitva tartani?...

Hogy a miveltségnek mily fontos elemét képezik a hangok, erről minden civilizált nép tanuskodik. Az érzélem képzését az ember szellemi világának legkedvesebb tündére — a dal és zene nélkül alig lehet képzelni. Valódi zenészek rendszeren mély indulatu, finom érzésű emberek is, mert a zene szoros viszonyban áll az ember minden érzületével és indulataival. Benne az erőnek és gyengeségnek, rokonszeny- és gyűlöletnek, örömmel és bánatnak, kéjnek, méltóságnak, áhítatnak és bátorságnak kifejezését rendre visszatükrözni tapasztaljuk. Legnagyobb diadala a zenének, hogy az ember-

¹⁾ Dr. Balogh A.: „Az ember élettana“ II. köt. 348 l.

ben lány érzelmeiket költvén, keblét minden szépre és jóra fogékonyra teszi, szívet, érzelmet egyaránt nemesít.

S ha már az egész természet bizonyítja, hogy mi-ként jönnek létre a legkisebb kezdetből a legdicsebb alkotások: miért ne következnek be a fülkagylónak a gyermekkorbeli elnyomorítása folytán az ember teljes érzélem-képzésének meggátlása?

Soraimat nem zárhatom bé a nélkül, hogy még egy más ferde szokásról meg ne emlékezzem; értem a fülbevalók hordását. Ezt a divatot a vadaktól vettük át, kik nemcsak fülökön hordanak nagy és nehéz gyűrűket, hanem a két orrlyuk közötti husban is. Ah, mily csunya! gondolja némely t. olvasónóm. S jól megfontolva a dolgot: vajjon okosabbak vagyunk-e, helyesebben cselekszünk-e mi, mint a vademberek? Hát nem vastagítjuk és nem torzítjuk-e el mi a fülbevalókkal kis leánykánk fülét s nem hozzuk-e egészen más alakba az oly fontosnak fölismert fülkagylót?

Ha a fülkagylók az emberre nézve valóban díszesek volnának: a jóságos, mindent oly szépen és bölcsen intéző természet bizonyára oda növesztette volna. S akkor a férfiak sem születnének azok nélkül. Ebből egyszermind azon különösen hangzó kérdés jut eszembe: miért díszitnek föl csak nőket s nem egyuttal férfiakat is fülbevalókkal? Nemde azért, mert a férfiak hátróztatottan éktelen rútaknak látszanának, ha fülbevalókat viselnének! Lám, lám! mennyire a szokás állata az ember, a föld hatalmas ura, ki saját ostobaságainak nem tud ura lenni.

És hogy ne mellőzzük a vadak e szokásának legkárosabb következményét: mily gyakran kapnak a gyermekek fájós füleket a miatt, mert a kevés aranyban levő réz, vagy a szegényebb sorsuak által viselt tiszta réz-fülbevaló anyaga a gyermek vérével mint rozsdás összeköttetésbe jut s veszélyes mérget hoz létre. „Jó, hogy kijön onnan a rossz!” szokták mondogatni a tudákos bábák. De hát ugyan mi jönne ki onnan? Az, a mit ők tettek oda? Hiszen egy gyűrű az, a mi amaz ellenállást a magát rongáló organismusnak szolgáltatja. Dobják el a fülbevalót s legott megszűnik a fül betegsége, különben mindaddig fog tartani, míg a természetnek nem sikerül az átlukasztott helyet friss bőrrel óvni meg a mérges ráhatás ellen.

S mégis az orvosok néha szemgyuladások alkalmával fülbevaló hordását rendelik! kiáltja felém némely olvasóm. Erre én laikus létemre csak azt felelem, hogy az orvos urak már nem egyszer rendeltek olyasmit, a mi nem volt helyes és célszerű.

El azért a fülbevalókkal, a vadak e cicomájával!

A görög nők, — kik pedig jól értettek a cifráldáshoz, — soha sem tartották szükségesnek ez ékítést, hogy kedveseknek s az istennőkhöz hasonlóknak tűnjenek fel. Egyetlen istennőt sem láthatni fülbevalókkal sem képeken, sem szobrokon, még magát a szellem elbűvölő istennőjét: Venust sem.

Tehát ismétlem: dobjunk el a fülbevalókat leánykánk füléből. A helyett gondoskodjunk inkább arról, hogy gyermekeink fülkagylói szépen kifejlődjenek, hogy mindig tiszták legyenek, nehogy ama finom erek, melyekkel a jóságos természet bölcs célokból ellátta, megromlódjanak. Akkor ezekben szebb ékességet találunk, mint ha gyémánt fülbevalókat viselnek, mert a fül az érzélem-képzés eszközlője és semmi emberi cicoma nem állhat a szellemi fölött!

D. G.

Buisson felolvasása a szemléltetésről.

II. Az értelmi szemlélet.

Bármily fontossága is van a jól végzett tárgyi oktatásnak, de ez hitem szerint a szemléleti módszernek csak első és kevésbé nehéz alkalmazási módja. Az értekek fejlesztése és az értekek által való nevelés kezdete ugyan a szemléltető oktatásnak, de annak alkalmaztatnia kell az értelem gyakorlatainál és az ítéles tényeinél is. E téren kell, hogy az önk oktatása igazában szemléltető legyen, és e téren válhatik az legnehezebben ilyené.

Emlékeznék önk azon adomára, melyet Rousseau ad elő egy angolról, ki fiát egy tanítóra bizta, ki néhány évi nevelés után növendékét vizsgálatra akarát állítani. Meglátogatja gyermekét, sétálni viszi egy mezőre, hol a tanulók sárkány eregetéssel foglalkozának. Az atya úgy oda vetve kérdi fiától: Hol a sárkány, melynek imitt az árnya? A gyermek habozás nélkül, a nélkül, hogy fejét felemelné, feleli: „A nagy uton van.” Valóban, mondá az angol, a nagy út köztünk és a napsor között vonult el.

Imé az értelmi szemlélet egy példája; és e hivatkozás bizonyítja — közbe szólva — hogy Rousseau maga sem vitt vissza mindent az értekekre, valamint nem Pestalozzi sem, ki miut egy rendszerét egybefoglalta a szavakkal jellemzé: „a külérzék valamint a belső (szellemi) érzék művelése.” Az érteki szemlélet csak azon feltétel alatt célszerű, ha az értelmi szemléletre vezet. Meg kell tanulni az értekek által való ítéles módját, de csak a végből, hogy az értekek mellőzéséig juthassunk el. A gyermek, ki a fentebbi eszes feleletet adta, nagy elvonó képességgel birt, a dolgot önlelkében szemlélte, nem szorult arra, hogy szeméivel keresse és ez egy jó értelmi nevelés eredménye.

De miért oly nehéz kifejtetni a gyermeknél az értelmi szemlélet e biztosságát? A tanítók, kik oly nagy-erő feszítést fordítanak arra, hogy növendékeiknek a tanulást megkönnyítsék, miért érik el oly ritkán azon eredményt, hogy a növendék érteleme ébren tartassék, tevékeny működésbe, élénk mozgalomba hozassék? Azért mert talán felette sokat foglalkoznak — és ez becsületükre legyen mondva — azzal, hogy oktatásukban a lehető legnagyobb logikával járjanak el. Mert végre is,

bár ez állítás paradoxonnak is tűnik föl, két logika van; egyik a természetes logika, a gyermek logikája; másik a felnőtt ember meggondolt és tanult logikája. Ez utóbbit oly annyira sajátunkká tevők, hogy mindig azt képzeljük, miszerént a gyermek is a mi fejünkkel gondolkodik. Imé egy pár példa.

Egy ujoncz tanító egy gyermeket olvasni akar tanítani, azonnal eszébe jut ama híres elv: az egyszerűről kell rá térni az összetettre: egyszerű — gondolja magában — az *A*, a *B*, a *C*; tehát a gyermeket megtanítja előbb az *A*, a *B*, a *C* ismerésére, aztán a többi betűre, aztán kettős, majd hármas csoportokra: előbb a betűk, aztán a szótagok, aztán a szók, végre a mondatok. E módszer igen logikus, haladó, az egyszerűről menvén az összetettre.¹⁾ Igen, minékünk, de nem a gyermeknek, mert a gyermek nem mozog oly könnyen az elvontban, csak az egyszerű (konkrét) érzékelhető dolgokkal szemben nem jön zavarba, melyeket tapasztalatból ismer. A *pé*, a hangok, és a *P*, *A* jegyek kevésbé felfoghatók a gyermek értelme előtt, mint a szó *papa*. Mert a szó benne eszmét költ, lelke előtt megjelenít valakit, míg egy szó elmesztett tagja, egy elszigetelt betű nem jelent neki semmit. Ez nem egyszerű ö neki, de értelmetlen dolog.

Hogy a szót bizonyos számú írásjegyekkel megjelölt tagokká tudja valaki elemezni, arra oly elemzés kell, melyet a gyermek soha sem tett, és így nem érthet meg. Neki kiindulás pontja, neki az egyszerű, föl nem bontható elem, melyről teljesen tiszta fogalma van, a szó és egyszersmind képzet: *papa*. Nős tehát, az olvasási módszer akkor lesz legszemléltetőbb, minél hamarabb viszi a gyermeket értelmes, igen egyszerű, igen könnyen érthető és olvasható szókra, a helyett, hogy hosszadalmas gépies gyakorlaton gyötörné keresztül.

Igy van a földrajzzal is. Tisztán a logikai rend kedvéért kezdetik a tanítók és a régi tankönyvek únos untalan azon a földrajzi oktatást, hogy a föld meghatározását adták; azután mondják a gyermeknek: „A föld teke vizekre és száraz földre oszlik; a viznek ez és amaz részei vannak; a száraznak szintén,” és így tovább: Egy felnőttnek igen észszerű rend, de a gyermek, ki soha sem látott sem föld-golyót, sem oceánt, sem föld sem tengerszorost, sem öblöt, sem egyebet, nem találja épen oly egyszerűnek, mint mi hinnők. Ne fejez ki mindent, ez elv: az egyszerűről kell menni az összetettre, hanem meg kell oldanunk azt a törvényt, az ismertről kell térni az ismeretlenre. Igen, de mit ismer a növendék? Faluját, utcáját, az iskolaházat, a kapu előtt elfolyó patakot, az utlejítőt, hol játszik. Induljanak csak önök el innét, és a szemlélet által kalauzoltatva, az analogia

¹⁾ Megjegyzendő a mi abécénk nem követnek ily észszerűtlen módot, mert mielőbb szavakat és mondatokat olvas a gyermek és szótagot pusztán soha sem.

által fölvilágosítva, oly messze követi a gyermek önököt, a mennyire csak akarják.

Hegedüs István.

EGÉSZSÉGÜGY.

2. Tiltott élv — csecsemőknél.

III.

(Befejezés.)

A gyermekeknek a szülők figyelmére még születésük előtt szükségük van. Annál inkább később — a bölcső párnái közt. És kétszeresen, ha a gyermek eszmélni, figyelni, sajátos és öntudatos mozgással kezd bírni. Legelső feladat: óvni a tehetetlen csecsemőket és kisdedeket minden oly külbehatástól, mely a nemi idegeket fölbólgyathatna. Mert sokkal könnyebb a betegséget csirájában legyőzni és rossz kimeneteleit megakadályozni, mielőtt még az egyes szervekben változást és rombolást nem okozott. Az óvás oly elv, melyet a gyermeke jóllétét szívében hordó szülők szemelől téveszteni nem szabad, mert ez által a bajnak eleje lessz véve, s a későbbi nagyobb veszély el leend háritva. Mindenekfelett csecsemőjük testi fejlődését tartsák a szülők szemelől s annak körében mindazt, mi örökös figyelmüket megragadja, tegyék saját ez irányu ösmeretük, vagy még helyesebben házi-orvosuk bírálata tárgyává s a szerént járjanak el. Különösen a felsorolt okokról ne feledkezzenek meg. Meggondolván azt, hogy a csecsemők teljesen rabjai a külhatásoknak, távolítsák el mindazt, mi zavaróan hat szunyadó nemi idegeire. Tapintatos eljárást kövessenek el azon egyén megválasztásánál, kinek gondjaira gyermeküket bizni szándékoznak. Szigoruan ellenőrizzék annak magaviseletét, bánásmódját stb. szemben a kisdeddal. Az említett s ahoz hasonló csitítófogások alkalmazása megtiltandó; nem különben a fürdő utáni szükségtelen frattirozás. A csecsemőknek szokásuk a fürdővizben és fölébredés után a nyoszolyában heverészve kezükkel gyöngye részeiken babrálni. A gyermek kezét csendesesen, föltűnés nélkül el kell venni onnan s figyelmét más irányba fordítani. Tulságos meleg ruhák, fellelte puha ágyak, rosszul alkalmazott polyák, a részek tisztátlansága stb. stb. szorgosan kerülendő. A gondos anyának minden áron nyomába kell jöni ugy az ártalmas visszaéléseknek, mint a hátrányos okoknak s minél előbb azokat elháritani. Vétkezik az anya gyermeke ellen különösen akkor, ha helyes orvosi javaslat indoka nélkül magzatát idegen nő mellére engedi; ha kibocsájtva pótolhatlan édes anyai keze alól, annak gondjaira bizza, kinek legtöbb esetben neve: bukott nő. A természet nem hagyhatja bosszulatlanul az ilyen anyák önző, anyaiságukat megtagadó könnyelműségét.

Azonban feladatunk e tárgyban nemcsak nemleges álláspontot elfoglalni; a teendő nem csupán annyi-

ból áll, hogy a csecsemők és kisdedek óvandók. Tévőlegesen is föl kell lépni, ha a baj már hatalmába kerítette a gyöngé organismust, mert a kór pusztá megállapítása nem elegendő, hanem gyógykezelés is szükséges. Mi e tekintetben a teendő?

A baj felismerésére a legtöbb esetben elegendő az éber figyelem. Ha azonban a tény maga s azt követő parorizmus rejtve marad, ez némi nehézséggel jár, mert a jelenségek, melyek a csecsemők e betegsége nyomán mutatkoznak, azok egyedisége s a baj fokozata szerint különbözők. De a tapasztalat után ítélve, a gyermekük természetét kellően ismerő gondos anyák figyelmét nem igen kerülük ki. Ők igen jól tudják, hogy betegülés bekövetkezésétől kell tartani, ha a kisded rendes lényé és magaviselete hirtelen, feltűnő változást mutat p. o. ha a különben vidám és eleven gyermek, csendes és szomorú lesz; ha a csendes, szelíd természetű szokatlanul izgatott és durcás, kedvelt játékszerét érintetlenül hagyja, étvágytalan, kedvelt személyektől idegenkedik. — A tiltott élv hatalmába esett csecsemők álma rendszeren nyugtalan, fölébredvén feltűnően lehangoltak, fáradtak és közönyösök; dacára hogy sok tápot vesznek magukhoz, egész testükön, de főleg a nyaktáján hamar megfogynak, bőrük halvány, petyhüdt és száraz; testük hőmérséklete alább száll, szemük fénytelen s kékes-barna színű gyűrűtől környezett; érverésük lassú. Maga a tény vagy e jelek mutatkoztaival haladéktalanul orvosi segélyhez kell fordulni, hogy a baj illetékes vizsgálat tárgyává tétessék, és a bekövetkező kórállapotok megelőztessenek. Ezek közt legfontosabbak a következők:

A képzelem nagy mértékben hajlandóvá lesz gyorsan érzéki képekre vezetni. Az ingerelt szervek hajlandók az eddigi módon tovább működni. A szervikiválasztás e fontos tényezője mélyreható zavarokat idéz elő, melyek a rendes erő vissza nyeresének utjába gyakran legyőzhetetlen akadályokat gördítenek. Emésztési zavarok következnek bé. Az egész idegrendszer fokozott izgatottságban van. Az eleve csökken, az izmok elpetyhüdnek s a test különböző részein kellemtelen érzések támadnak. Az álom nem frissíti föl kellően a testet. Az individualitás szerint egy vagy más szervben, mely már korábban bizonyos kór hajlandósággal bírt, zavarok állanak be, melyek a kór teljes kifejlődésére vezetnek. A csontokban gyakran az angol kór jelei lelhetők fel. A borda- és végtag csontok bizonyos részeiken földuzzadtak. A fogképzés vissza marad. A fejsontok szintén változást mutatnak. A homlokdombok feltűnően kidomborodnak. A kütacsok szokatlan nagyok. A fejsontok varratai közt hézagok vannak. — Néha azonban e jelek mind hiányoznak, de az illető részek annál feltűnőbb, itt nem részletezhető változásokat mutatnak. Az orvostól a káros tényezők megszüntetésében, a már kifejlődött

változások gyógykezelésében, úgy elméleti, mint gyakorlati téren igen sok várható. Fáradozását jobbra siker kíséri. Az orvosi vélemény és tanács kikérése díjával bizonyára nem követ el senki hiábavaló pazarlást, de annak segélyül nem hívásával bünt követ el minden szüle a gyermek, a család és a nemzet ellen!

E hely nem alkalmas arra, hogy az egyes orvosok részéről tett észleleteket, tapasztalatokat és az azok alapján követett gyógyeljárást részletezzük s ezért erről röviden csak pár szót. Az önfertőzés ellen nagyszámú gyógyszereket, gyógy módokat és saját szereket ajánlottak: a valóságban azonban ellene nincs saját szer, de a legtöbb esetben a kórtüneti módszer sikerre vezet s nevezetesen az orvosi belátás, az orvosi tapintat van hivatva eredményt fölmutatni. Különösen a holyagban és vezetőkben mutatkozó kóros állapotok kívánnak gondos kezelést. Ha különösen kő, vagy porond volna jelen, mely izgatást okoz, sietni kell annak eltávolításával.

Bélférgék ellen napjában egy esőre (klystir) hidegviz s ha ez nem vezet célra, a szükséges gyógyszerek alkalmazandók. Bőrkiütés, bőrfőhlámás és más betegségek a megfelelő tájakon gyorsan célra vezető szerekekkel gyógyítandók. Ha a kór kifejlődött, minden lehető elkövetendő, hogy a rohamok ne ismétlődjenek.

A csecsemőket tiltott foglalkozásukban megakadályozni nagy gondot és kitartást igényel. Dr. Baginsky egyik kóreseténél, hol egy 1½ éves fiú gyermek, az általunk fölhozott esetekhez hasonlóan egymásra keresztetett lábaival folytatta dörzsmozgásait, csak az általa tudta a kisdedet mesterségében föltartoztatni, hogy puhára kipárnázott éket alkalmazott s lábait alól összepolyázta. Közlött eseteinkben Dr. Fleischerrel hasonló eszközökhöz folyamodtunk; ugyanis látva, hogy kis patienteink hasztalan igyekeznek kedvelt céljukat elérni, ha combjaikat egymásra keresztbe nem tehetik, két kellően párnázott abroncsot alkalmaztunk alsó végtagjaik közé oly formán, hogy a gyermekek kinyújtott lábakkal egész kényelmesen fekhettek és ülhettek, de azokat egymásra nem teheték, össze nem szoríthatták s így részeiket erőművileg dörzsolésnek, — fölizgatásnak ki nem teheték. Célszerű eljárással kezeik is meglévén akadályozva ártalmas foglalkozásuk folytathatóságában, minden igyekvésük és erőlködésük hasztalan volt s végre is belefáradva s lassan-lassan elszokva, rút szenvedélyükkel egészen fölhagytak. Ha a kóros izgultság belső betegség következménye, vagy a központi idegrendszer kóros változásán alapszik, — természetesen ennek megfelelően gyógykezelendő.

Az elmondottaknál fogva tehát egyfelől óvjuk a gyermeki organismust minden külbefolyástól, mely által a kóros érzelmek fölébreszthetők, életre kelthetők; másfelől távolítsunk el minden oly körülményt, mely a fölébresztett kábós érzelmek megrögzítésére, fokozására

szolgálhatna, mert csupán ily módon biztosíthatjuk ez irányban a nemzedék egészségét, életerejét.

E jóakaró felszólalásunkat sokan talán illemsértőnek és bűnnek tartják, pedig épen a hallgatásért szenvedhetnénk méltán szemre hányást. A derék Sonderegger régi mondása talán még a jelen napjaira is rá alkalmazható: „Száz év, ezer orvos és keserű fájdalmakat megért szülők milliója szükséges, míg a természetszerű gyermeknevelés egyszerű igazsága általános érvényre jut. Ezrek áldozzák inkább fel forron szeretett gyermeküket, mint egy — prücsköt!”

Sorainkat azon jóakaratu kérelmünkkel zárjuk be: vegyék a t. szülők e figyelmeztetésünket lelkükre, mert csak ők lehetnek kisdedeik jóllétének valódi ellenőrzői. Ha igyekszünk, hogy a család kebeléről ép, egészséges s így munkaképes productiv nemzedék kerüljön ki, — nemzetünk nagyságát és jelentőségét emeljük.

Dr. Incze Béla.

KÖNYVISMERTETÉS.*)

(Az Erdélyi Protestáns Közlöny után.)

„A magyar királyság földrajza. Ipariskolák és a népiskola felsőbb osztályai számára írta Kiss Sándor, a kolozsvári polgári-, ipar- és felsőbb kereskedelmi iskolákban a földrajz tanára. Kolozsvárt, 1879. 8 r. 84. l. Kapható a szerzőnél Kolozsvárt, polgári iskolaépület. Ára egy példánynak fűzve 40 kr.

Szerző az összehasonlító földrajz elvét alkalmazza munkájában. Magyarország megalapítása rövid történetével kezdi igen ügyesen és érdeket keltőleg. Ezután leírja az ország fekvését, alkotó részeit, nagyságát, felszínét; ez utóbbit először csak általánosán, s mindjárt utána részletesen, midőn a Kárpátok hegyrendszerét s hazánk más hegységeit, valamint síkságait is tárgyalja. Ezek foglalják el a könyv felerészét. Másik felében Magyarország vizeit adja elé. A vízrajz után következnek Magyarország égalja, terményei, állatai, bányászata, ipara, kereskedése, közműveltsége, lakói, alkotmánya, politikai felosztása s végül a 25 ezernél több lakóval bíró városok kimutatása. Ennyi a száraz vázlat.

Mindenesetre örömmel kell fogadnunk e kísérletet, mely az összehasonlító nevezet alatt forgó földrajzi elveket alkalmazza elemi tankönyvben. Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a földrajz tanításban is csak az együvé tartozó elemek csoportosítása által lehet sikert elérni. A szóban forgó könyvnek is ez biztosítja jövődjét. Hegyrajz, síkságok, vízrajz, égalj, termények stb.

*) Az ev. ref. gymnasiumi tanárok idei közértekezletén előterjeszté dr. Török István, S.-Szent-Györgyön, aug. 27-én.

külön-külön képen tárulnak a gyermek szeme elé és ezen képek biztosan maradnak meg elméjében. A könyv előnyei következők: gondolkozásra ébreszt; nyelvezete egyszerű, néhol emelkedett; a nemzeti önértetet folytonosan ébren tartja; nemzeti előnyeinket a mivelődés terén egész melegséggel, igazságosan jellemzi, de hibáinkat is megemlíti, megrója s több helyen törekvése buzdit. Annyira kidomborodnak e sajátságok, hogy még közepes tehetségű tanuló is föllelkesezhetik tőlük; pedig lelkesedést meríteni, nyerni kézikönyvből vajmi ritkán lehet. Néhány sornyi idézet megerősíti állításomat. Az 5. lapon így szól: „Hazánknak a más országokkal való érintkezésre legnyiltabb utja van nyugot és délnyugot felé. Ennek meg volt a maga nagyfontossága egész multunkra, mert Magyarország a legrégebb időktől fogva a legsűrűbben érintkezett a nyugoti országokkal. Őseinknek a pogány korbéli kalandos hadjáratai többnyire erre történtek; de itt történt a legelső békés érintkezés is: a keresztyén vallás ezen oldalról terjedt el hazánkban s innen nyerte nemzetünk miveltségének igen nagy részét.

A jövőt illetőleg pedig e fekvés igen szép szerepet ad hazánknak. Magyarország ugyanis Európa közepén fekszik. A tőle nyugatra lakó népek a műveltségben nagyon előre haladtak, a keletre lakók ellenkezőleg nagyon elmaradtak: e földrajzi fekvésből tehát Magyarországnak jutott az a szép szerep, hogy a nyugot magas műveltségét a keletnek átadja.“

Lehetnek olyanok, a kik azt hiszik, hogy ily magas érdekekről nem lehet szólni gyermekeknek. Én ezekkel szemben csak azt hozom föl, hogy ha a gyermeket érdekli nemzeti multunk egyik-másik nagy eseménye s ettől fölmelegszik lelke, bizonyára behatól szívébe, lelkébe a jövőndő szerepünkre való emlékeztetés is.

Helyesen tette szerző, hogy megmagyarázta jegyzetben Erdély egykori különállásának okát; Dalmátiának hazánkhoz való mostani viszonyát s a határörvidékek ügyét. Érdekesekek és szükségesek is továbbá a jegyzetekben adott rövid statisztikai adatok az egyes iparágakról, terményekről, összehasonlítva más országokkal.

Helyesek és a könyv értékét emelők az egyes cikkek végén levő ismétlő kérdések, mint a melyek alkalmas segítő eszközül szolgálnak tanítónak és tanulóknak egyaránt. Jól teszi szerző, hogy nem gyöttri a gyermekek emlékeztetést sok város lakosságának elszámolásával,

Végül helyes iránynak hódol szerző a politikai földrajzot illetőleg is, midőn azt igen rövidbe foglalja. De bármily szűk térre akarjuk is szorítani, mégis kénytelenek vagyunk bővebben tárgyalni, mint szerző. Az élet parancsolja ezt, mert mindennapos nálunk az ország különböző megyéiről beszélni. Ezért nem elég semmiképen az a rövid névsor, melyet szerző, könyve végén, össze-

Melléklet a „Család és Iskola“ 14-ik számához.

állit. E tárgyra különben visszatérek még egy későbbi kitérésben.

A munka gyengeségei oly aprólékosak, hogy semmi zavart nem okoznak, de mégis szükségesnek tartom fölemlíteni, a miket megjegyeztem. A 7-dik lapon mondat szerkezeti hiba van e kifejezésben: „a Kárpátokban állandólag hóval fedett csúcokat, annál kevésbé jégmezőket sehol sem találunk.“ A 9-ik lapon pontosveszsző kell e kifejezés után „Legjobb bort szűrnék Szentgyörgyön“ mert ha vessző marad, azt gondoljuk, N.-Bazinon is legjobb bort szűrnék, holott csak furdője van kiemelve. Némely helyt nem alkalmazkodott szerző a legjobb térképekhez, a mennyiben oly helyeket is felsorol, melyek nem találhatók meg még a közökt. miniszterium által kiadott térképen sem. Ilyenek a 9-ik lapon a „szirányi“ és „vlári“ szorosok a Fehérhegységben; Aranyidka, Telkibánya, Dernő, Ozd, Visonta, a gömörzsepesi érchegek és a Mátra vidékén; Szlatina, Fehérpatak, Talmács, Holbák, Pürkerek, Orlát, Ruszka-bánya, Magyarát, Korond, Szejke, Füle, Köpecz, E. Rákos stb. Nem számítottam ide azokat, melyek valamely más nevezetes hely által vannak meghatározva, sem azokat, melyek a térkép hibás volta miatt nincsenek meg. (Emlithetők volnának még: Dorog, Csolnak, Piszke, Harkány, Harsány, Dör, Rutka, Szkalizka és Katalin Rónicz, Hámor, Szelestő, Turja, Remete, Kesznyétem, Nagy-Szlabos, Stósz). Szerzőt bizonyosan az vezette ezek megemlítésére, hogy majd mindenik valami iparágról nevezetes. De e mellett is bátran elmaradhatnak, mert nézetem szerint bőven elég annyit tanítani, a mennyi megtalálható legjobb térképeinken. Szükséget semmiesetre sem pótolnak.

Használja szerző egy párszor a „vadregényes“ és „regényes“ szókat, melyeket nem értenek a kis gyermekek. Nem következetes a bécsi vagy méter mértékek használatában. Néhol egyik, néhol másik, néhol egyik zárjelben áll a másik mellett. A 27-ik lapon használja e szót „szélsőséesebb“ éghajlati viszony kifejezésére. A szó alkotása nem rossz, de nem is szép. Egytagu szóból inkább lehet így képezni melléknevet p. o. szépséges. Ezenkívül a gyermekek sem értik, mert nem fordult még elé a „szélsőség“ szó. Nem szabatosak továbbá az ilyenszerű kifejezések: „a Vág innen lesz hajózható“ vagy „a Maros innen lesz hajózható.“ A „lesz“ egészen elmaradhat.

A hol e könyvet használni fogják, szükséges lesz kéznél tartani egy Európa térképet, mert gyakran viszonyítja szerző hazánkat Európa más országaihoz s ezen helyeken kikerülhetetlenül szükséges Európa térképe.

Igéretem szerint néhány szót kívánok szólani még a politikai földrajzról. Elyben megegyezem szerzővel, minthogy én is minél rövidebben kívánom tárgyalatni,

de mivel felfogásom szerint a politikai földrajz az ország fennállásának módozatát, élő szervezetét köteles feltüntetni, ezért azt kívánám, hogy midőn valamely író hazánk vármegyéről akar szólni, írja le valamelyik vármegyének közigazgatási szerkezetét teljesen, a teljességbe értvén annak megmagyarázását is, hogy az egyes vármegyék minő viszonyban állanak az egész országhoz. Ilyen leírásból azt tanulná meg a gyermek, hogy a vármegye egy valóságos működő egész, mely szükséges, hasznos; megértetné vele a környezetében hallott beszédeket, szóval belevezetné a társadalmi életbe. Egy vármegye képe elég a tanulónak s a többit lehet röviden tárgyalni. Ilyen leírást óhajtanék egy rendezett tanácsu városról is. Igaz, hogy ezt az alkotmánytanba kellene fölvenni, de mivel alkotmánytant külön nem tanítunk, a földrajzban ellenben szólnunk vármegyéről, véleményem szerint, okvetetlenül oly képet kell adnunk róluk, melyről teljes fogalmat alkotassanak. Annak egyszerű elmondása, hogy az ország kormányzásának könnyebbitésére alkották vármegyéinket, soha sem elégíti ki tanítványainkat. Nem költ elég érdeket arra nézve, hogy 70-nél több nevet megtanuljon.

Nem kívánok többet szólni e tárgyról ezuttal s visszatérek könyvünkhez és fönnbibi ismertetésem alapján kinyilatkoztatom végül, hogy egész bizalommal ajánlhatom a 3-ik elemi osztályba való fölvetelre. Módszere, ennek kivitele, nyelvezete kitünő s hazánk földrajzának könnyű megismerését biztosan eszköli.*)

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

Tekintetes szerkesztő ur!

Engedje meg, hogy becses lapja olvasóit röviden tudósíthassam az országos szövetség ügyéről.

A központi ideiglenes választmány f. hó 8-án gyűlést tartott s e gyűlésen következő dolgok fordultak elő:

1. Somlyai József titkár jelenti, hogy a) a fővárosi és a vidéki olvasottabb lapokban a tanító-egyletekhez tudósítást és fölhívást intézett, melyben felszólítja őket a csatlakozásra.

b) Somlyai J. mint titkár a „Néptanítók Lapja“ szerkesztőjét is fölkérte, hogy a nevezett felszólítást, úgy szintén a szövetségre vonatkozó egyéb tudósításokat közölje. Gyertyánffy szerkesztő ur azonban kérel-

*) A t. bíráló urnak egy pár elvies ellenvéleményére a magunk nézetét akkor mondjuk el, mikor a többi lapok is nyilatkoztak a műről. Eddig a „Prot. Közl.“-ön kívül a „Pr. Hetilap“ és a „Szilágy“ szóltak a szóban levő könyvről; mind kettő elismerőleg.
Szerk.

mét elutasította, mert mint mondá, neki határozott utasítása van, hogy a szövetségre vonatkozólag semmi nemü iratot ne közöljön.

c) Az alapszabályok a belügyminiszterium kiadó hivatala értesítése szerint f. hó 2-án a fővárosi hatóság-hoz küldettek s így már a napokban visszaérkezik a választmányhoz.

d) Az alakuló gyűlés végeztével tartott társas ebéden az „Arogante“ károsultjai számára 10 ft 50 kr. adomány gyűlt be s az rendeltetése helyére fog juttatni.

A titkári jelentés tudomásul vétetvén a b) pontra vonatkozólag elhatározatott, hogy a közokt. miniszter ur folyamodvány által felfog kéretni, hogy a szövetségre vonatkozó közleményeknek a „Néptanítók Lapja“-ban adjon helyet.

2. Az alakuló gyűlés által a Somogy megyei tanítóknak a tanítók fegyelmi ügyére; továbbá a nyugdíjalapba fizetett illetékek nyugtázására vonatkozó indítványa helyeseltetvén az intézkedés a központi választmányra bízott. E határozat értelmében a központi választmány utasítja a szerkesztő bizottságot, hogy e két pontra vonatkozólag kérvényt intézzen a közoktatási miniszteriumhoz.

3. A szövetség ügyeinek elintézésére vonatkozó rend megállapítása az alapszabályok leérkezte után fog megtörténni.

4. A központi bizottság működését megkezdvén költségeinek fedezése végett fölszólítja a szövetségbe lépett egyesületeket, hogy az alapszabályokban megállapított 2 ft fölveteli díjat minél előbb fizessék be a szövetség pénztárába.

5. Rauttmann Frigyes felszólítja a központi választmányt, hogy a nevezett czég kiadásában megjelenő három értékesebb munkát ajánlja a szövetség tagjai figyelmébe. Ő hajlandó minden előfizető után a szövetség pénztárába 2 frtot fizetni s a kezelési költséget fedezni, úgy hogy a szövetség választmányára az ajánlaton kívül semmi kötelezettség nem hárul. Az ajánlandó művek 1) Magyar Lexicon, 2) Hatsek-féle megyei térképek, 3) Magyar-francia szótár.

A kérdést tanulmányozásra egy 5 tagból álló bizottság vállalta magára.

Ezzel a gyűlés véget ért.

Budapesten 1879. évi szept. 9-én.

Tekintetes szerkesztő urnak

alázatos szolgálja:

Göcz József,
fővárosi tanító.

II.

A kolozsmegyei tanító testület központi választmánya f. hó 9-én tartotta e tanévben első gyűlését. Több keblü ügy elintézése után a gyűlés főtárgyát az országos szövetség ügyé képezte.

Mindenek előtt a szövetség alakuló közgyűlésére küldött képviselők számoltak be működésükről, melynek meghallgatása után a választmány egyesületünk képviselőinek eljárását mindenben helyeselvén, elismerésének jegyzőkönyvileg adott kifejezést. Azután hosszabb észmecsere folyt azon kérdés felett: valjon egyesületünk a szövetség ügyének érdekében fejtsen-e ki extensiv működést és miben álljon ez? A megállapodás abban történt, hogy az erdélyrészi tanító egyesületek egy átiratban részünkről is felszólíttassanak — ha ebbe a jövő hóban tartandó közgyűlésünk is beleegyezik — a szövetség ügyének pártolására. Végül ez ügynek egy igen fontos kérdése került szőnyegre, Indítványoztatott ugyanis, hogy a jövő évi szövetségi közgyűlést hívja meg egyesületünk Kolozsvárra. A választmány ez indítványt az ügy fontosságához méltó melegséggel karolta fel s az eszmét — ha a városi hatóság s közeledő közgyűlésünk támogatását, illetőleg jóváhagyását nem vonja meg — magáévé tette. A városi hatóságnak e tárgyban egy átiratban való megkeresésével az elnökség bízott meg.

IRODALOM.

„A föld népei“. Hellwald Frigyes és egyéb szerzők nyomán kidolgozta Dr. Toldy László. A munka 600 képpel 40--50 füzetre terjed. Egy füzet ára 30 kr. Budapest, Mehner Vilmos kiadása. Eddig megjelent 8 füzet. — Mig a külföldi mivelt államokban kormányok, testületek, társaságok és egyesek nem kimélnék költséget és fáradságot a földrajzi ismeretek gyarapítására és terjesztésére, addig — fájdalom — a mi irodalmunk ily munkákban még felette szegény. A mi ily tárgyú irodalmunk mindössze egy néhány utazási leírásból áll, mig ellenben olyan nagyobb szabásu munkát, mely az egyetemes föld- és néprajz körében tett új- és legújabb kutatások eredményeit foglalná magában, mely népszerűen szerkesztve s minden tekintetben alkalmas volna a föld- és néprajzi ismereteknek a legszélesebb körben való terjesztésére, — ilyen munkát irodalmunkban mind eddig sajnosan kellett nélkülöznünk. Örömmel kell azért üdvözlönnünk Mehner V. kiadó ur azon elhatározását, mely szerint irodalmunk ezen nagyon is érezhető hiányát pótolni akarván, Hellwald Fr. munkájának magyar kiadására vállalkozott. — Hellwald könyve minden mivelt család könyvtárába beillik, a tanítók pedig bő anyagot szedhetnek abból a földrajz tanítás elevenítésére és érdekesség tételére. A munka külső kiállítása sem hagy fenn semmi kívánni valót: papírja finom, képei oly szép kivitelűek, hogy becsületére válnak a Franklin Társulat nyomdájának. Jó lélekkel ajánlhatjuk tehát e művet pályatársaink figyelmébe, s óhajtandó lenne, hogy az ilyen műveket, legalább rendezetebb iskoláink, könyvtáraik számára megszereznék. E vállalatról még időnként megfogunk emlékezni.

„Magyar Lexikon,“ szerkeszti Somogyi Ede, kiadja

Rautmann Fr. — E nagy becsü vállalatból ujabban a 30, 31, 32, 33, 34. 35 füzet is megjelent s tartalma „Boszorkány“ szöveg terjed. Mellékletei: a.) Vasuti kocsik. b.) Magyarország térképe az általános hőmérséki viszonyok szerint. c.) Néhány ismertebb tergeri nyulfaj. d.) Népviseletek: Krakóvidéki parasztok; Attikai nők. e.) Hasznos házi állatok. f.) Kocsi alkatrészek. — Minden füzet külön is kapható s egy füzetnek ára 30 kr.

„Nemzeti könyvtár“. — Aignernek ezen már többször említett hazafias vállalatából ujabban beküldetett szerkesztésünkhez a 22. 23. 24. 25. 26. 27. 32. 33. 34 füzet. Tartalmuk: Kazinczy F.: Pályám emlékezete 5. — Vitkovics Mihály művei 2. 3. 4. 7. — Zrinyi Miklós: Sziget veszedelme 2. 3. — E pártolásra érdemes vállalat egyes füzeteinek ára 30 kr.

Praktische ungarische Sprachlehre. Für Schul-und Privatunterricht von Samuel Kovács. II. Auflage. Budapest. Ludvig Aigner 1878 Preis 1 fr.

Fibel nach der analytischen — synthetischen Lese-methode. Von Georg Jausz. Mit vielen Originalbildern. VI. verbesserte Auflage. Preis gebunden 30 kr. Ludvig Aigner 1879.

VEGYESEK.

— A lapdíjaknak beküldését tisztelettel kérjük olvasóinktól.

— A kolozsvári felsőbb kereskedelmi iskolával, mely a múlt évben a kereskedelmi kamara kezdeményezésére, városi polg. iskolánk négy osztálya fölé állítatott volt, — nagyon breviter és Kolozsvár város erkölcsi reputációját mélyen sértőleg bánt el a városi tanács és képviselői közgyűlés csekély többsége. Ez intézet fentartása ugyanis alapításakor már arra volt bázisozva, hogy a város ezen újabb terhének egy részét az állam átfogja venni. Az államsegély azonban — minthogy ily címen a miniszter budgetjében a f. évre nem vett fedezetet — 1879-re megtagadtatott, de ugyanakkor biztosított a város arról is, hogy 1880-ra bizonyosan megkapja a segélyt. És e mellett is mi történnik?... Bár az illetékes szakosztályokon pártolólág ment át az intézet ügye: a tanács váratlanul ellenséges positionba teszi magát s a képv. közgyűlésen **augusztus 30-án** elejteti az iskolát. Nem akarjuk még csak feltételezni is, hogy Kolozsvár város, mely büszkén nevezi magát Erdély Athenejének, ennyivel betöltve véli a téren a maga missióját, — épen azért a dolog meritalisabb feszegetésétől ez által elállunk, nehogy az ügynek — melynek csak szolgál-
ni akarunk — ez által ártsunk. E tartozkodó magatartásunk mellett is azonban nem tehetjük, hogy sajnálatunkat ne fejezzük ki a felett a rosszul alkalmazott takarékoskodás felett, melynek ezen intézet áldozata lett; ezen intézet, mely az erdélyi részeknek egy régérzett hiányán volt hivatva segíteni, midőn ez által alkalom lett adva ez ország-rész ifjúságának arra, hogy a túlon-túl megrohant, szorosan vett tudományos pályákról egy gyakorlati és biztosabb

megélhetéssel biztató térére is léphessen. Sőt eltekintve e távolabbi érdektől, maga Kolozsvár város kereskedő osztálya is, mely a községi adónak tekintélyes százalékát hordozza, méltán megérdemelt volna annyi áldozatot, mennyibe ez intézet kerül, mert az ez által szolgált érdekek nemcsak az ő érdeke, hanem rohamosan szegényedő városunknak is egyik létkérdése. Ezeknek tudata ösztönözte annak idején a kamarát ez intézet létrehozásában, s most, midőn az ügy ily váratlan fordulatot vett, ez érdekek méltó felfogása vitte rá, hogy kezet fogva a helybeli kereskedelmi társulattal, az intézetet a kilátásba helyezett államsegély reményében, bármily áldozatokkal is, továbbra is fenntartsa. Kereskedelmi iskolánk tehát még sem bukott el, sok jó akaróinak bánatára, hanem tovább folytatja áldásos működését. E siker főleg Gámán Zsigmond, Finály Henrik és Bogdán István urak érdeme, kiket az Isten a közügyek javára még sokáig éltesse!

— A magyarnyelvi póttanfolyamok. Esmeretes, hogy a közoktatásügyi miniszterium a nem magyarajku néptanítók számára a nyári szünidő alatt magyarnyelvi póttanfolyamot rendelt el Kolozsvár, Székely-Keresztur, Arad és Losoncz városokban. A kolozsvári póttanfolyamra vonatkozó adatokat itt közöljük:

A kolozsvári póttanfolyamra jelentkeztek rovatos kimutatása:

Sorszám	Melyik megyéből?	Német (szász)			Román nyelvűek				Mind együtt	
		I. vagy kezdő osztály.	II. vagy haladó osztály	Összesen	I. osztály		II. osztály			
					a. csoport	b. csoport	a. csoport	b. csoport		
1	Alsófehér	1	—	1	4	10	15	3	32	33
2	Besztercze-Naszód	21	8	29	12	15	2	1	30	59
3	Brassó	—	—	—	2	1	2	—	5	5
4	Csik	—	—	—	1	—	3	—	4	4
5	Fogarasz	—	—	—	—	—	1	—	1	1
6	Hunynyad	—	—	—	1	—	6	2	9	9
7	Kis és Nagyküküllő	6	5	11	1	3	—	3	7	18
8	Kolozs	3	4	7	14	13	14	12	53	60
9	Maros-Torda	—	—	—	1	—	1	—	2	2
10	Szathmár	—	—	—	1	—	—	4	5	5
11	Szeben	3	3	6	18	8	4	2	32	38
12	Szilágy	—	—	—	8	7	7	11	33	33
13	Szolnok-Doboka	—	1	1	10	13	9	23	55	56
14	Torda-Aranyos	—	—	—	2	1	12	7	22	22
Összesen		34	21	55	75	71	76	68	290	345

Ágostai hitvallású 55. Görög katolicus 242. Görög keleti 48. Összesen 345.

A német vagy iszász tanítók első vagy kezdő osztályát tanította Fazekas József tanító-képezdei rendestanár: a II. vagy haladók osztályát Várad Károly, polgári iskolai igazgató (naponta 3 órán) és Paal Ferencz fikepezdei igazgató (naponta két órán). A póttanfolyam vége felé Várad Károly igen megsokasodott hivatalos teendői miatt kénytelen volt a tanítástól visszalépni, helyébe felkérített Czirják Albert polg. isk. rendes tanár.

A románok túlnépsége miatt mind a kezdő (I.) mind a haladó (II.) osztályt két két csoportra kellett osztani. Az I. osztály a. csoportját tanította Russu Victor főképzei segédtanár: a b. csoportját Pop Gábor gör. kath. esperes és képezdei hittanár: a II. osztály a. csoportját Szöllőssi Lajos a dévai állami tanító-képezde rendes tanára, és a b. csoportját Nyárádi Lajos városi és képezdei tornatanár.

A tanórák délelőtt 7 órától 10-ig és délután 3-tól 5-ig tartottak.

A tanítók számának mintegy $\frac{2}{3}$ -a a tanfolyamot mind végig kiülte. A szász tanítók már aug 9-én mind eltávoztak de a míg itt voltak, kitűnő szorgalmat, és kitűnő eredményt mutattak fel és példás, művelt emberekhez méltó magukviseletével az egész város becsülését kiérdemelték. A román tanítók közt is kevés volt az, a kin meglátszott, hogy csak a napi díjért ül itt, a legnagyobb rész, igyekezetet és jó sikert mutatott fel. Általában mind a szász, mind a román tanítókról elmondhatjuk hogy részükről jó indulatot és igyekezetet tapasztaltunk és ha itt a városban élő román tanítók, — a kik mindegyikük igyekeznek a román hírlapokban és más téren is, a hol tehetik, akadályt gördíteni a magyar nyelvet elhendelő országos törvény útjába, — nem bujtogatták volna, hisszük, hogy a román tanítók között sem találkozott volna egy is a ki, igazán csak a pénzért ül itt, de a magyar nyelvben sem előhaladást, sem hozzá kedvet nem mutatott. Ilyen azonban aránytalanul kevés volt: a legnagyobb rész sokat haladt a nyelvben és közeledett felénk. A románok a magyar nyelv részbeni elsajátítása mellett saját anyanyelvük grammatikájának oly ismeretere jutottak, a melyet a haladottabbak is teljesen nélkülöztek.

Az összes tanítók számának fele, sőt (ha kevesebbel is beérjük) felénél több taníthatja a jövő tanévben a magyar nyelvet.

Azt hisszük, hogy az illető tanfelügyelők kisérethetnek leginkább figyelemmel, hogy vajon a képes szász vagy román tanítók megkezdték-e a magyar nyelv tanítását iskoláikban.

E tekintetben azonban a legnagyobb ovatosságot és gyöngédséget kellene alkalmazni, mert a henczégéssel és erőszakkal nem nyertek még meg senkit, s ott lehet a törvény, ha nincs iránta tisztelet és jó akarat.

A mi a tanítás módját illeti, az az illető osztály képzettségéhez mértén különböző volt.

A német első osztály majd semmit sem tudván magyarul, Samarjai magyar nyelvtanát használta, mely azért vala czélszerű, hogy mind csak gyakorlatokból áll s mind a szavak mind a mondatok a kezdők erejéhez mértén vannak összeválogatva.

A román kezdő osztály hasonlólag semmit sem tudván nyelvünkéből, legelől — mondhatni — az olvasásnál kezdte, Kézi könyvül a Gönczy féle ábéczés könyvet vették fel, melyből a mondatokat lefordították románra, s alkalmszerént jegyeztették — a ki maga is román, jónak látta számukra a maga nyelvtani vázlatát lithographiroztatni. — A többi osztályokban a Gáspár-féle elemi iskolai olvasókönyv első kötetét használták, és pedig magyar és német vagy magyar és román nyelvű kiadásban. A tanítás, a mikor csak lehetett, magyarul folyt, csak akkor fordított németre. illetőleg románra, midőn a magyar tárgyalást nem értették.

Naponta tartoztak a tanítók szokat jegyezni fel, naplót írni, tisztázni, nyelvtani jegyzeteket vezetni, — a mely írásbeli dolgozatokat az illető tanár otthon kijavította.

Az egész póttanfolyamra elköltött pénzösszeg — mindent beleszámítva — 14,260 frt.

— A csurgói állami tanítóképezde igazgatójává — mint illetékes helyről értesültünk — Czibor Mór, ki ez in-

tézetnek 10 éven át volt rendes tanára, nevezetett ki; Bárány Gyula pedig egyik rendes tanári székre lett kinevezve. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Csáktornyan közlebről megnyitandó áll. tanítóképezde szervezése az esmert író és paedagog Bárány Ignácra bízott, ki eddig a csurgói képezdét igazgatta kiváló tapintattal. A megnyitandó képezdének többi tanszékei is betöltettek, és pedig r. tanároknak ki lettek nevezve: dr. Lázár Gyula és Práschek József, s. tanár Pokász Imre, zenetanár Margitay József, gy. isk. tan. Palcsy Győző. A 3 utóbbi a budai polg. isk. tanítóképzőben nyerte kiképezését.

— A törökszentmiklósi ref. népiskolák javára Polgári Mihály és neje szül. Mészáros Eszter, törökszentmiklósi birtokosok, 10 ezer forintnyi alapítványt tettek. A nemeslelkű tanügybarátoknak ezen hazafias áldozatkészségükért a közoktatási miniszter a hivatalos lapban elismerését és köszönetét fejezi ki.

— Somogy megye és a magyaripar. Somogy megye augusztus 4-én tartott közgyűlésen az iparvéd-mozgalom országos megindítása céljából Szalay Károly indítványára egyhangulag elhatározott, hogy a megye összes szükségleteit kizárólag hazai iparcikkokkal fedezze és hasonló határozat hozatalára az összes törvényhatóságokat felhívja.

— A székelyföld ünnepelt. A derék székely nép három művelődési ünnepet ült a lefolyt héten. Marosvásárhelyt a történettudósok évi közgyűlése tartatott meg rendkívül nagy részvét mellett. Ipolyi Arnold ez alkalommal hazafias szellemben tartott gyönyörű beszédet, illetőleg értekezést a magyar hadászat történetéből, buzdítva az ifjúságot arra, hogy törekedjék az általános hadkötelezettség demokrat intézményéhez lehetőleg simulva, azon fényes tehetséget, a melyeket a múltban a hadászat körül csillogtatott, érvényesíteni. A „Presse“ méltán dicséri meg a hazafias főpapot, ki a helyett, hogy „kulturkampj“-ot vivjon az állam ellen, annak művelődési misszióját, jeles ékesszólással támogatni törekszik. Szabó Károly értekezése Balassa újabban fölfedezett költeményeiről általános lelkesedést ébresztett. A titkári jelentés szintén a társaság haladásáról tett fényes bizonyosságot. Ezután Szilágyi Sándor a Teleki könyvtárban tett kutatások nyomán a Teleki Mihályról eddig fenforgó helytelen nézeteket cáfolta meg. A közebed doctor Knöpfler által adatott s fényesen sikerült. A tagok nagy része Szébenbe is átrándult, hol a lutheranus egyház superintendense Tentsch az egyházi emlékekből szép kiállítást rendezett. E kiállításról a zárülésen, mely Segesvárt tartatott, tett jelentést a társaság titkára. Székely-Kereszturon az unitáriusok tarták a Dávid Ferencz halálának három százados évfordulati ünnepélyét Sepsik-Szent-Györgyön a ref. tanárok tarták értekezletüket. A nemes székely nép becsületére válik az, hogy e három ünnepély kebelében lön megtartva.

A szerkesztő postája.

Sch. I. Pécs: A „Néptanoda“-t a folyó tanévben még nem kaptam: sziveskedj intézkedni. Hát levelemet kaptad-e? Ohajtanám válaszdodot. G. J. urnak Budapest: Az illető k. a.-nak a lapokat az év folyam kezdetétől küldtem; tán így értették önök is a megrendelést. Elnökünk Váradi Károly. Üdzözlöm a budaiakat addig is, míg közelebről levélben kereshetem meg.